

JOHN T. APPLEBY: *England Without Richard 1189–1199*. London, G. Bell and Sons, 1965. viii + 248 s. 30 sh. – Samme: *The Troubled Reign of King Stephen*. London, G. Bell and Sons, 1969. x + 218 s. 42 sh.

Med disse to bøger om England under Richard Løvehjertes lange udlændighed og om Stephen's genvordigheder med mange forskellige oprørere har John T. Appleby en hel række af værker bag sig om engelsk middelalderhistorie; han har tidligere skrevet om kongerne John og Henry II. Hvad værre er, rækken vil nok forøges, for denne type bøger kan utvivlsomt skrives voldsomt hurtigt.

Ved første øjekast ser bøgerne meget tilforladelige ud med noteapparat, bibliografi, stamtavler og kort samt nydelige registre og hvad man ellers forventer af tilbehør til en videnskabelig undersøgelse, men ved nærmere eftersyn viser det sig, at det væsentligste mangler. Appleby's bøger savner aldeles en problemstilling, et udtrykt objekt for en undersøgelse. De bliver derfor stort set rent fortællende, nærmest annalistiske idet kronologien er det eneste ordnende princip. Det er til gengæld gennemført meget håndfast. Kapiteloverskrifterne er simpelthen årstal, og inden for de enkelte år berettes begivenhederne i streng kronologisk orden, uanset man derved ofte får en sagligt helt urimelig atomisering af sammenhængende begivenhedsforløb. Resultatet er forvirring, og bøgerne bliver i længden kedelige, selv om stoffet i sig selv skulle være spændende nok. Appleby's løsning på problemet at skrive populær historie er lidet efterlignelsesværdig. Der gives flittige henvisninger til de samtidige krøniker, men kun meget sporadiske forsøg på kritik af dem. Bibliografierne lader formode at forfatteren er kendt med den væsentligste litteratur om perioderne, men hans udnyttelse af den i sine kommentarer til begivenhederne lader adskilligt tilbage at ønske, specielt i bogen om England uden Richard.

NIELS LUND

HAROLD E. LURIER: *Crusaders as Conquerors. The Chronicle of Morea*. Translated from the Greek by Harold E. Lurier. Number LXIX of the *Records of Civilization: Sources and Studies*, edited under the Auspices of the Department of History, Columbia University. New York & London, Columbia University Press, 1964. xii + 346 s. \$ 7,50.

Ovennævnte skriftrække indeholder saa centrale tekster i oversættelse som Gerberts breve og tekster fra konciliet i Konstanz. De for mig tilgængelige bind lider alle af samme mangel, at de mangler en fortegnelse over hele serien. I samme forbindelse kan det være paa sin plads at foreslaa redaktionen snarest muligt at foranstalte en fuldstændig oversættelse af Saxo til engelsk til afløsning af Eltons oversættelse fra 1894 af de første ni bøger.

Oversættelsen af Morea krøniken er foretaget paa grundlag af et i det her-værende Universitetsbiblioteks samlinger beroende manuskript, Codex Havniensis 57, som er eet af de otte manuskripter, der overleverer teksten, og som efter al sandsynlighed indeholder den tidligste og mest autentiske tekst. Manuskriptet har været i Thomas Bartholins eje. I 1775 erhvervede Universitetsbiblioteket manuskriptet. Codex Havniensis indeholder ikke den oprindelige Morea krønike, som sandsynligvis har været en fransk chanson de geste forfattet o. 1310,

og som er gaaet tabt, men derimod en oversættelse fra fransk til græsk foretaget o. 1388 og delvis forvansket. Sigtet har været at give de i Grækenland assimilerede franskmænd i det 14. aarhundrede mulighed for paa græsk at læse om deres franske forfædres unægteligt fremragende militære og koloniale bedrifter i forbindelse med opdelingen af det byzantinske kejserrige efter 1204. De modige, dydige og uovervindelige franskmænd kontrasteres med de kujonagtige, svigagtige og kraftesløse grækere – et velkendt tema. Selv om sigtet saaledes er hortativt, er forfatterens baggrund dog haabløs pessimistisk, eftersom man i slutningen af 1300 tallet maatte imødesee med temmelig stor sikkerhed fyrstedømmet Moreas snarlige undergang, som Lurier i en komprimeret og diffus introduktion følger helt frem til 1460.

Selv om det oprindelige forlæg saaledes er gaaet tabt, og selv om teksten er tendentiøs, er den foreliggende kronike dog af betydelig kildeværdi. Den oprindelige tekst er sandsynligvis forfattet af et øjenvidne, hvis identitet er ukendt, men som synes at være af en vis juridisk ekstraktion. Heraf forfatterens betydelige interesse for feudale forhold og heraf tekstens værdi som belysende et senfeudalt samfund i et eksotisk sydgræsk milieu i det 13. aarhundrede.

Man følger familien Villehardouin fra Moreas grundlæggelse efter 1204 og ned igennem 1200 tallet, igennem hvilket Morea af denne franske slægt af eventyrere og forfattere blev et mønster paa fransk kultur, organisationstalent og feudale vaner. Alle aspekter af det feudale system i dets kulmination belyses af forfatteren: Feudalsystemets introduktion i Grækenland beskrives; vi følger, hvorledes jorden blev fordelt paa en række vasaller; hvorledes borgene blev opført; hvorledes relationerne mellem vasal og herre fungerede; vi faar et skarpt billede af forholdet mellem kirke og stat; og vi faar først og fremmest et fascinerende billede af assimileringprocessen mellem franskmænd og grækere resulterende i en amalgamation af vestlige og østlige institutioner, hvis grundlæggende mønster dog var det vesteuropæiske feudalsystem. Som belysende dette feudale milieu i en slags rendyrket form er teksten derfor ogsaa anbefalelsesværdig for den vestorienterede medievalist. Dens kildemæssige værdi er primært social-historisk, hvorimod dens fremstilling af det intrikate politiske og slægtsmæssige begivenhedsforløb er dubiøs.

MOGENS RATHSACK

RYSZARD KIERNOWSKI: Wielka reforma monetarna XIII-XIV w. (Den store møntreform i 1200- og 1300-tallet), I. Fransk resumé. Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. Warszawa, PWN, 1969. 251 s. 58 złoty (\$ 5.80).

Til de store begivenheder i Middelalderens europæiske pengevæsen hører indførelsen af sølvmønt til større værdi end 1 penning samt guldmønt. Begge dele begyndte i Italien midt i 1200-tallet og spredte sig i løbet af godt og vel 100 år ud over hele Europa. Dette forløb kan det være ganske svært at få hold på, da litteraturen er så spredt, og hyppigt må den søges i fjerntliggende tidsskrifter, ja, grundlæggende afhandlinger kan ofte være helt utilgængelige, om ikke af andre, så af sproglige grunde. Derfor var den numismatiske verden enig i at rose professor Em. Nohejlová-Prátová, der tog initiativet til et fælles-europæisk